

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д. УШИНСЬКОГО»

АБАБІЛОВА НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 378.013 + 418.020.92

**ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса-2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник доктор педагогічних наук, професор
– **Линенко Алла Францівна**
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», професор кафедри музично-інструментальної підготовки

Офіційні опоненти доктор педагогічних наук, професор
Кічук Надія Василівна,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет,
завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та початкової освіти

кандидат педагогічних наук
Тархова Любов Анатоліївна,
Севастопольський національний технічний університет, доцент кафедри теорії та практики перекладу

Захист відбудеться « 14 » листопада 2012 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий «9» жовтня 2012 року.

Учений секретар

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сьогодення висуває особливі вимоги до професійної підготовки майбутніх перекладачів інноваційного типу. Це пов'язано з процесами, що відбуваються на міжнародній арені, входженням України до європейської та світової спільноти, приєднанням вітчизняної системи вищої освіти до Болонської декларації, з орієнтацією на Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти, зростаючою участю України в гуманітарних та миротворчих місіях ООН, різноманітними програмами культурних та освітніх обмінів, розширенням ділових контактів. Володіння іноземною мовою сприймається як необхідна, але недостатня умова виконання перекладачем його професійних завдань на високому рівні. Перед сучасним ВНЗ стоїть завдання забезпечити майбутніх перекладачів не лише професійними знаннями, вміннями та навичками, а й сформувати в них уміння презентувати себе на ринку праці, діяти відповідно до нових умов розвитку суспільства, творчо використовувати професійний потенціал, працювати із сучасними технологіями, бути мобільними, конкурентоздатними.

Визначення конструкту «конкурентоздатність фахівця», його структурних компонентів, якостей та складових подано у працях вітчизняних (В. Бондар, Т. Дзюба, Л. Карамушка, Н. Кічук, Л. Кривега, О.Філь, В. Хапілова та ін.) та зарубіжних (Н. Гарафутдінова, Дж. Грейсон, О. Ковальов, Г. Максимов, Л. Мігіна, К. О'Делл, К. Роджерс, В. Томілов, Ф. Туктаров, А. Флієр, С. Хазова, Д. Чернілевський, С. Ширококов та ін.) науковців.

Аспекти навчання перекладу, вимоги, яким повинні відповідати перекладачі, необхідні особистісні якості представників означеної професії, особливості цієї специфічної посередницької діяльності людини та підготовки перекладачів були предметом наукового аналізу таких учених, як І. Алексєєва, Р. Зорівчак, В. Комісаров, І. Корунець, Л. Латишев, Г. Мірам, В. Провоторов, І. Халєєва, Ю. Хольц-Мянтяри, А. Чужакін та ін.

Упродовж останніх років у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці проведено дослідження, в яких наголошується на важливості формування та розвитку окремих аспектів у професійній підготовці майбутніх перекладачів: лінгвістичної підготовки (І. Абдулмянова), білінгвізму (Т. Пастрік), соціокультурної компетенції (І. Голуб, Н. Корнева, А. Ротарь), професійних якостей (Т. Кокнова), перекладацької компетентності (С. Панов), професійної комунікативної компетентності (З. Підручна), розвитку емпатійних умінь (О. Сапіга), професійного спілкування, комунікації (Н. Соболев, Т. Рахімова), пізнавальної самостійності (Л. Тархова), застосування засобів ІКТ (А. Янковець) та ін.

Зазначені роботи, безсумнівно, сприяють накопиченню та систематизації знань з деяких аспектів досліджуваної проблеми. Однак, незважаючи на наявні наукові праці та значущість

отриманих науковцями результатів, у практиці перекладацької діяльності наявна низка суперечностей, що стримують вирішення проблеми формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів, а саме: невідповідність між вимогами сучасного ринку праці щодо підготовки конкурентоздатних перекладачів та недостатнім науковим обґрунтуванням процесу формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі їхньої професійної підготовки; відсутність спеціальних досліджень із формування означеного утворення і водночас необхідність забезпечення належного рівня професійної підготовки майбутніх конкурентоздатних перекладачів; неузгодженість потреб сучасного ринку праці в перекладачах із сформованою конкурентоздатністю та недостатня розробленість теоретичних і технологічних аспектів, психолого-педагогічних умов її формування у процесі професійної підготовки.

Актуальність означеної проблеми, її недостатній рівень дослідження, необхідність та можливість подолати зазначені суперечності й зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах наукової теми кафедри педагогіки «Професійно-педагогічні засади підготовки фахівців» (№ 0105U000190), яка входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського». Автором досліджено аспект формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах. Тему дисертації затверджено вченою радою Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (протокол № 4 від 29.11.2007 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології при НАПН України (протокол № 1 від 29.01.2008 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й апробувати експериментальну модель формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки.

Завдання дослідження:

1. Науково обґрунтувати сутність і структуру феномена «конкурентоздатність майбутніх перекладачів»; уточнити поняття «конкуренція», «конкурентоспроможність» та «конкурентоздатність».

2. Виявити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки.

3. Визначити та обґрунтувати педагогічні умови формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів.

4. Розробити, науково обґрунтувати й апробувати експериментальну модель формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх перекладачів у вищих навчальних

зкладах.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки.

Гіпотеза дослідження: формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів відбуватиметься ефективно, якщо в практиці вищих навчальних закладів реалізувати експериментальну модель, що передбачає впровадження комплексу таких педагогічних умов: спрямованість змісту фахової підготовки майбутніх перекладачів до конкурентоспроможної професійної діяльності; упровадження у навчальний процес проектної форми організації позааудиторної самостійної роботи студентів; використання стратегій та технік самопрезентації в контексті формування досліджуваного конструкту.

Для реалізації поставлених завдань та перевірки гіпотези використано комплекс **методів дослідження:** *теоретичного рівня:* вивчення, аналіз, синтез та порівняння положень наукової літератури з проблеми дослідження, нормативної документації вищих навчальних закладів, підручників з англійської мови для студентів спеціальності «Переклад» із метою теоретичного обґрунтування проблеми формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки; логіко-системний, порівняльний, моделювальний аналіз для виокремлення педагогічних умов, що сприяють досліджуваному процесу, та розробки експериментальної моделі формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів; *емпіричного рівня:* методи масового опитування (бесіди, анкетування, психолого-педагогічне тестування) студентів із метою діагностики рівня сформованості конкурентоздатності; методи експертного оцінювання, ранжування з метою розподілу майбутніх фахівців за рівнями сформованості конкурентоздатності; педагогічний експеримент (діагностувальний та формувальний) з метою визначення ефективності запропонованих педагогічних умов та експериментальної моделі формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки; *методи математичної статистики* (статистичне опрацювання результатів експериментальної роботи та їх інтерпретація) задля визначення достовірності отриманих даних педагогічного експерименту.

База дослідження. Експериментально-дослідна робота проводилася на базі Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського (факультет іноземної філології), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (Інститут мов світу), Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов (перекладацький факультет). Усього в дослідженні були задіяні 216 студентів факультетів іноземної філології та перекладацьких відділень, 18 викладачів кафедри перекладознавства та кафедри перекладу і німецької філології Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського та 27 перекладачів промислових підприємств та

державних установ з досвідом роботи не менше п'яти років.

Наукова новизна дослідження: вперше науково обґрунтовано сутність феномена «конкурентоздатність майбутніх перекладачів», яке розуміється як інтегральне утворення, що характеризується успішним функціонуванням перекладача в полікультурному просторі, досягненням бажаного соціального статусу в умовах постійного суперництва за рахунок якісного прояву своїх професійних знань, умінь і навичок, особистісних якостей та нестандартного вирішення професійних завдань; науково обґрунтовано та розроблено структуру означеного конструкту (соціально-адаптивний, змістовно-процесуальний та особистісно-управлінський компоненти); визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів (спрямованість змісту фахової підготовки майбутніх перекладачів до конкурентоспроможної професійної діяльності; упровадження у навчальний процес проектної форми організації позааудиторної самостійної роботи студентів; використання стратегій та технік самопрезентації в контексті формування досліджуваного конструкту); виявлено критерії (соціокультурний, когнітивно-діяльнісний, суб'єктно-організаційний) та їх показники; схарактеризовано рівні сформованості конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки (високий, достатній, середній, низький). Розроблено, науково обґрунтовано й апробовано експериментальну модель формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки; уточнено поняття «конкуренція», «конкурентоспроможність» та «конкурентоздатність»; подальшого розвитку набула теорія і методика професійної підготовки майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці методики діагностики та формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки, спецкурсу «Конкурентоздатність майбутніх перекладачів» та тренінгу «Успішна самопрезентація перекладача». Матеріали дослідження можуть бути використані в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів у процесі професійної підготовки перекладачів, під час виконання курсових та дипломних робіт, для розробки спецкурсів і семінарів.

Матеріали дослідження впроваджувались у процес професійної підготовки студентів Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського (акт упровадження № 08.1/178 від 03.02.2012р.), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (акт упровадження № 301 від 13.02. 2012р.), Херсонського державного університету (акт упровадження № 07-12/112 від 14.02.2012р.), Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»» (акт упровадження № 147/1 від 28.08.2012), Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов (акт упровадження № 430/01 від 24.02.2012р).

Достовірність наукових положень і результатів дослідження забезпечувалася

методологічним й теоретичним обґрунтуванням вихідних концептуальних положень; використанням методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; кількісним і якісним аналізом отриманих результатів; експериментально-дослідною перевіркою висунутої гіпотези; статистичною обробкою даних експерименту.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та результати дисертації доповідалися на міжнародних («Сучасні проблеми науки та освіти» Алушта, 2009; «Стратегія якості в промисловості та освіті» Варна, 2009; «Сучасні технології в навчанні і вихованні у вищій школі», «Якість вищої освіти та проблеми підготовки фахівців у вищій школі» Одеса, 2009; «Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю: шлях до інтеграції» Одеса, 2010, 2011; «Мови і світ: дослідження та викладання» Кіровоград, 2010; «Вища школа: національні пріоритети і європейські орієнтири» Черкаси, 2010; «Динамика современной науки – 2012» Софія, 2012) та всеукраїнських («Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції» Київ, 2009; «Сучасний соціокультурний простір 2009» Київ, 2009; «Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації» (Тернопіль, 2011)) науково-практичних конференціях та обговорювалися на засіданнях кафедри перекладознавства Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського, кафедри педагогіки та щорічних аспірантських семінарах Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» упродовж 2008-2012 років.

Публікації. Основні положення й результати дослідження висвітлено у 15 одноосібних публікаціях, з них – 9 у фахових виданнях України.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації – 173 сторінки. Робота містить 11 таблиць та 2 рисунки, що займають 2 сторінки основного тексту, у списку використаних джерел – 275 найменувань. Обсяг додатків – 57 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, об'єкт, предмет, гіпотезу, завдання дослідження, схарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість дисертації; подано дані щодо апробації, впровадження одержаних результатів у практику роботи вищих навчальних закладів, структури дисертації.

У **першому розділі «Теоретичні засади формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки»** здійснено теоретичний аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з проблеми дослідження; визначено сутність і структуру феномена «конкурентоздатність майбутніх перекладачів»; обґрунтовано педагогічні умови формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки.

Теоретичний аналіз літератури засвідчив, що визначення «конкурентоздатності майбутніх перекладачів» неможливо без уточнення таких дефініцій, як «конкуренція», «конкурентоздатність» та «конкурентоспроможність». Конкуренція найчастіше визначається як взаємодія та співробітництво, позитивне явище, що сприяє прогресивному розвитку суспільства.

Аналіз понять «конкурентоздатність» та «конкурентоспроможність» засвідчив, що їх вживання є неоднозначним серед представників вітчизняної наукової думки. Здебільшого науковці (М. Бутко, О. Ващук, Т. Дзюба, І. Должанський, О. Драган, Л. Дудко, М. Лапа, С. Ярошенко та ін.) не бачать різниці між ними, оскільки вживають ці терміни, не зважаючи на те, чи йде мова про об'єкт, чи суб'єкт, а подекуди загалом трактують їх як синоніми. Здійснений аналіз понять з лінгвістичного погляду, також не дозволив встановити відмінність між двома близькими за значенням феноменами, оскільки їх складові «здатність» та «спроможність» уважаються як рівнозначні. Водночас розмежування окреслених конструктів знайшло певне відображення в роботах вітчизняних науковців (А. Воеводін, В. Бондар, Л. Карамушка, О. Філь, В. Хапілова): термін «конкурентоспроможність» вживається стосовно об'єкта, «конкурентоздатність» – суб'єкта.

Феномен «конкурентоздатність особистості» як значуща професійна характеристика в останнє десятиріччя привертає увагу багатьох дослідників та розглядається в різних аспектах і з різною повнотою. У контексті економічних наук вітчизняні та зарубіжні вчені (О. Галузо, В. Гончаров, Л. Кривега, О. Ковалев, Д. Ратніков, В. Хруцький та ін.) під конкурентоздатністю особистості розуміють пристосованість, що забезпечує попит на її послуги в умовах ринкової економіки; можливість задовольнити суспільно-виробничі потреби в умовах товарно-грошового господарювання; здатність випереджати інших у досягненні поставлених цілей у ході боротьби за посилення позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках, що характеризує ступінь розвитку професійної компетенції робітника, як якісну характеристику його індивідуальної робочої сили.

Учені-психологи найчастіше розглядають конкурентоздатність як комплексну властивість, що сприяє вирішенню проблем та протистоянню опонентам (В. Юрчук), і є важливою складовою професійного й духовного розвитку майбутніх спеціалістів (Т. Дзюба). Саме це утворення, на думку Л. Мігіної, гарантує досягнення успіху в діяльності, надає можливість працівникам значно легше витримати кризу й піднятися на вищий щабель розвитку. Українські психологи (Л. Карамушка, П. Перепелиця, В. Рибалка, О. Філь) наголошують на соціально-особистісній природі конкурентоздатності особистості, завдяки якій фахівець може діяти відповідно до своїх інтересів, адекватно розуміючи та виражаючи їх; прагне постійного професійного розвитку; легко адаптується; вміє себе презентувати.

У педагогічних роботах трактування «конкурентоздатності» здійснюється за допомогою кількох понять, які в ході дослідження було об'єднано в групи залежно від ключового слова. Так,

конкурентоздатність особистості розглядається як готовність до участі в конкуренції, що базується на професійно-особистісних, індивідуально-особистісних та духовно-моральних ресурсах (О. Астапенко); об'єктивна підготовленість і суб'єктивна готовність працівника брати участь у конкурентних відношеннях, що виникають у трудовій сфері (С. Рачина). Учені (П. Забелін, О. Потапова, Т. Слівіна) визначають досліджуване утворення як здатність до самореалізації, досягнення високої ефективності своєї діяльності, виступати лідером в умовах конкуренції; оволодіння професійними знаннями, вміннями та якостями фахівця, що дають змогу оперативно й успішно вирішувати виробничі завдання й визначають його компетентність у професійній сфері діяльності. Науковці (А. Ангеловський, А. Ковальов, С.Хазова та ін.) розуміють зазначений конструкт як сукупність характеристик, що дають можливість відповідати потребам роботодавців; забезпечують особистості вищий професійний статус, рейтингову позицію на відповідному галузевому ринку, стійкий попит на її послуги та допомагають успішно функціонувати в суспільстві, цивілізовано вирішувати проблеми професійного зростання. Водночас учені (Н. Сидорова, О. Чупрова) вважають цей феномен якістю особистості, завдяки якій можливі об'єктивне оцінювання вимог роботи, творчий підхід до вирішення проблем, визначення свого місця у світі цінностей, ефективне лідерство.

На основі аналізу наявних у науці досліджень та власного теоретичного аналізу проблеми, конкурентоздатність майбутніх перекладачів трактуємо як інтегральне динамічне утворення, що характеризується успішним функціонуванням перекладача в полікультурному просторі, досягненням бажаного соціального статусу в умовах постійного суперництва за рахунок якісного прояву своїх професійних знань, умінь і навичок, особистісних якостей та нестандартного вирішення професійних завдань.

У структурі конкурентоздатності майбутніх перекладачів виокремлено три компоненти: соціально-адаптивний, змістовно-процесуальний та особистісно-управлінський. До складу першого компонента входять здатність до здійснення міжкультурної комунікації, міжкультурна та соціокультурна толерантність і соціальна мобільність. Змістовно-процесуальний компонент передбачає наявність професійних знань, умінь і навичок; уміння із самопрезентації та навички володіння сучасними інформаційними технологіями. Особистісно-управлінський компонент припускає наявність у перекладача здатності до імпровізації; вміння з професійного іміджування та володіння прийомами самоменеджменту.

Педагогічними умовами формування досліджуваного конструкту було визначено спрямованість змісту фахової підготовки майбутніх перекладачів до конкурентоспроможної професійної діяльності; упровадження у навчальний процес проектної форми організації позааудиторної самостійної роботи студентів; використання стратегій та технік самопрезентації в контексті формування досліджуваного конструкту.

У другому розділі «Експериментально-дослідна робота з формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки» виявлено критерії, показники, схарактеризовано рівні сформованості конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки, розроблено та експериментально апробовано методика діагностики й модель формування досліджуваного конструкту; здійснено аналіз результатів експериментально-дослідної роботи.

Критеріями сформованості конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки виступили: 1) соціокультурний із показниками: здатність до міжкультурного спілкування, толерантність та адаптивність до умов професійної діяльності; 2) когнітивно-діяльнісний із показниками: професійні знання, вміння і навички; вміння із самопрезентації; навички володіння сучасними інформаційними технологіями; 3) суб'єктно-організаційний із показниками: здатність діяти в нестандартних ситуаціях; уміння з професійного іміджування; володіння прийомами самоуправління.

Відповідно до критеріїв та їх показників було схарактеризовано рівні сформованості конкурентоздатності майбутніх перекладачів: високий, достатній, середній та низький.

Високий рівень сформованості конкурентоздатності майбутніх перекладачів відзначавсь у студентів, які відмінно здійснювали міжкультурну комунікацію, що проявлялось у вільному подоланні ними соціально-етнічних і комунікативних бар'єрів, міжкультурних непорозумінь під час спілкування зі студентами та представниками інших країн. Вони усвідомлювали особливості вербального та невербального міжкультурного спілкування; були обізнані з чинником впливу культури на процес комунікації; з повагою ставилися до мови, релігії, традицій різних народів. Під час виникнення конфліктних ситуацій вони намагалися зрозуміти причини суперечки, були здатні до спільного пошуку нових альтернативних рішень, що свідчило про стійкість та сформованість їхньої толерантності. Майбутні перекладачі цілком виявляли адаптивність до умов професійної діяльності, що виражалася в їхній здатності генерувати нові ідеї, швидко переходити від одного завдання до іншого, адаптуватися до нового оточення. Цих студентів відрізняли ґрунтовні й яскраво виражені професійні знання, вміння, навички. Вони вільно використовували сучасні інформаційні технології під час роботи над текстами, успішно виконували завдання високого ступеня складності. Під час перекладацької практики студенти цього рівня гідно представляли себе та результати своєї роботи, що сприяло позитивному настрою з боку працедавців і засвідчило володіння вміннями із самопрезентації. У студентів чітко проявлялись уміння з професійного іміджування, вони постійно дотримувалися дрес-коду та етикету поведінки. Майбутні фахівці демонстрували високу здатність діяти в нестандартних ситуаціях, пропонували швидко та адекватне вирішення проблем. Такі студенти засвідчили досконалі вміння організовувати та планувати свою навчальну діяльність, відмінно володіли прийомами самоуправління.

Для студентів із достатнім рівнем сформованості конкурентоздатності притаманна здатність до здійснення міжкультурної комунікації. Вони завжди долали міжкультурні непорозуміння, демонстрували знання про невербальні способи комунікації, розуміли їх важливості та недоречності використання у професійній діяльності перекладача. Водночас студенти цього рівня не завжди були толерантними до поглядів представників інших спільнот. Вони вільно адаптувалися до умов фахової діяльності. Професійні знання, вміння та навички були достатньо повними, що дало їм змогу здійснювати професійний переклад тексту, розуміти інформацію іноземною та рідною мовами. Навички володіння сучасними інформаційними технологіями забезпечили їм гідне представлення результатів своєї роботи. Такі студенти вміло презентували себе під час перекладацької практики, проявляли вміння з професійного іміджування, але вони не завжди дотримувалися дрес-коду та етикету поведінки. Студенти цього рівня демонстрували здатність діяти в нестандартних ситуаціях, здебільшого вміло планували свою навчальну діяльність, отже, володіли прийомами самоуправління.

Середній рівень сформованості конкурентоздатності характерний для майбутніх фахівців, які не були здатними до здійснення вербальної міжкультурної комунікації, не розуміли важливість її невербальної частини та не могли подолати міжкультурні непорозуміння. Вони не завжди виявляли толерантне ставлення до поглядів та пропозицій представників інших спільнот. Перехід від одного виду професійної діяльності до іншого викликав у них певні труднощі, що свідчило про недостатню адаптивність до умов професійної діяльності. Рівень їхніх професійних знань, умінь і навичок був недостатнім та фрагментарним. Унаслідок невпевненого володіння сучасними інформаційними технологіями студенти цього рівня не могли конкурувати з одногрупниками та успішно виконувати завдання. Уміння з самопрезентації були слабкими, про що свідчили труднощі, які виникали з представленням себе, своїх досягнень та результатів навчання; вони не володіли прийомами самоуправління. Ці студенти були теоретично ознайомлені з уміннями з професійного іміджування, але не використовували їх на практиці; були пасивними щодо своїх пропозицій до нестандартного вирішення проблем, які виникали під час перекладацької практики.

Низький рівень конкурентоздатності майбутніх перекладачів спостерігавсь у студентів, які не виявляли інтересу до подолання непорозумін у стосунках, не були обізнані з особливостями вербальної та невербальної частин комунікації, що довело їхню нездатність здійснювати міжкультурну комунікацію. Вони не могли займати різні позиції у спілкуванні, сприймати іншу людину такою, як вона є, бути толерантними по відношенню до представників різних культур. Їм було важко адаптуватися до нових умов праці, нового оточення. Студенти цього рівня показали низькі професійні знання, вміння та навички й відсутність навичок володіння сучасними інформаційними технологіями, розуміння їх важливості у процесі представлення результатів своєї діяльності, що свідчило про не сформованість умінь із самопрезентації. Вони не ідентифікували

себе з фахівцями-перекладачами, не були обізнані з дрес-кодом та етикою поведінки фахівців із перекладу. Ці студенти відчували труднощі з організацією та плануванням свого робочого часу, тобто не володіли прийомами самоуправління, були нездатними діяти в нестандартних ситуаціях; не могли запропонувати нове вирішення проблем, що виникали раптово.

Аналіз результатів діагностувального експерименту засвідчив, що більшість майбутніх перекладачів знаходилися на низькому (56% – в ЕГ і 53% – у КГ) і середньому (40% – в ЕГ і 42% – у КГ) рівнях сформованості конкурентоздатності. Достатній рівень сформованості досліджуваного феномена було виявлено в 4% – в ЕГ та 5% – у КГ. У жодного зі студентів обох груп не було виявлено високого рівня сформованості конструкту, що досліджувався.

На формувальному етапі було розроблено експериментальну модель формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки, що містила такі складові: мету, етапи формування досліджуваного феномена (орієнтаційний, розвивальний, творчий), компоненти (соціально-адаптивний, змістовно-процесуальний, особистісно-управлінський), критерії, педагогічні умови, засоби реалізації та результат. Так, орієнтаційний етап передбачав актуалізацію опорних знань, ознайомлення студентів із проблемою конкурентоздатності майбутніх перекладачів; залучення їх до оволодіння науково-теоретичними та практичними знаннями, вміннями, навичками з досліджуваної проблеми. Другий, розвивальний, етап формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів спрямовувався на збагачення та розширення професійних знань, умінь і навичок, формування нових понять і способів дій щодо організації самостійної роботи студентів. Творчий етап мав за мету активізацію засвоєних знань і формування вмінь використовувати їх на практиці, залучення кожного студента до активного використання стратегій та технік самопрезентації. Комплексна реалізація всіх складових моделі дозволяла досягти результату, який виявлявся у сформованості конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки.

Перша педагогічна умова – спрямованість змісту фахової підготовки майбутніх перекладачів до конкурентоспроможної професійної діяльності – здійснювалася під час викладання спецкурсу «Конкурентоздатність майбутніх перекладачів», що складався з лекційних, практичних, семінарських занять та передбачав виконання завдань із самостійної та індивідуальної роботи. Під час лекційного блоку зверталась увага на зацікавленість студентів матеріалом, який був пов'язаний з усвідомленням значущості та необхідності на сучасному стані розвитку соціуму бути конкурентоздатним; збагачення уявлення студентів про сутність і структуру конкурентоздатності; створення високої особистісної зацікавленості майбутніх фахівців за допомогою інформації про переваги, що надає конкурентоздатність особистості, вдосконалення процесу підготовки майбутніх перекладачів із метою формування досліджуваного конструкту.

На практичних та семінарських заняттях завдяки ігровим технологіям («Іноземець та

перекладач», «Мій шлях до конкурентоздатності»), дискусіям («Як я розумію значення конкуренції в моїй професійній діяльності?»), «Чи можуть сучасні виші забезпечити конкурентоздатність перекладачеві?», «Чим відрізняється конкурентоздатний перекладач від «класичного»?»), бесідам («Мій професійний імідж»), мозковому штурму («Конкуренція: позитивний чи негативний феномен?»), виконанню вправ («Що я символізую?», «Розмова з долею»), роботі студентів над вирішенням професійно-орієнтованих кейсів, формували та вдосконалювали здатність до здійснення міжкультурної комунікації, соціальну мобільність, міжкультурну та соціокультурну толерантність. Усі вправи було спрямовано на набуття професійних знань, умінь і навичок. Опрацювання додаткової літератури, написання есе та рефератів, виконання завдань із самостійної роботи передбачало використання сучасних інформаційних технологій та сприяло формуванню навичок їх використання. Майбутні перекладачі вчилися планувати свій робочий час, здійснювали оцінку капіталу свого робочого часу, що формувало та вдосконалювало їх володіння прийомами самоменеджменту. У ході представлення результатів своєї роботи майбутні фахівці з перекладу демонстрували вміння із самопрезентації, свою відповідність іміджу конкурентоздатного перекладача.

Завдання із самостійної та індивідуальної роботи поглиблювали знання та набуті практичні навички шляхом опрацювання додаткової літератури, написання есе, рефератів, створення проекту, психомалюнків, виконання творчих завдань.

Друга педагогічна умова – упровадження у навчальний процес проектної форми організації позааудиторної самостійної роботи студентів – реалізовувалася під час спецкурсу, вивчення дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, перекладацької практики. Перехід до європейської моделі системи вищої освіти передбачає зменшення тижневого аудиторного навантаження студентів та введення днів для самостійної підготовки, а виконання проектів має характер змагання, що є ознакою конкуренції. Виконання проекту вимагало від студентів адаптації до нових ситуацій, реалізації різних видів соціальних ролей (організатори, дизайнери, перекладачі, виконавці, лідери), що сприяло формуванню їхньої соціальної мобільності. Різні соціальні ролі потребували толерантного ставлення до учасників проекту, а пошук інформації у системі Інтернет та спілкування з представниками інших спільнот сприяло формуванню здатності до здійснення міжкультурної комунікації. Однією з умов виконання проектів було застосування сучасних інформаційних технологій. Це дозволило вийти за межі традиційної моделі вивчення навчальної дисципліни, підвищити мотивацію студентів, розвивати їхнє вміння самостійно набувати нові знання, працювати з різними джерелами інформації та вдосконалювати навички володіння сучасними інформаційними технологіями. Для здійснення проектів із дисциплін циклу професійної та практичної підготовки у пригоді стали електронні термінологічні словники та бази даних, міжнародні термінологічні системи. Робота над проектом поглиблювала професійні знання,

вміння і навички, вимагала володіння прийомами самоменеджменту, а представлення результатів роботи сприяло формуванню та вдосконаленню вмінь із самопрезентації. Так, студенти виконували такі проекти: «Національні особливості спілкування», «Сучасні інформаційні технології в роботі конкурентоздатного перекладача», «Імідж конкурентоздатного перекладача», «Роль здатності до імпровізації в роботі перекладача» тощо.

Наступною педагогічною умовою формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки виступило «використання стратегій та технік самопрезентації в контексті формування досліджуваного конструкту». Ураховуючи специфіку майбутньої діяльності, успішна самопрезентація конкурентоздатного перекладача складається з таких умінь: встановлення контакту з представниками інших національностей та бізнес-партнерами; справлення позитивного першого враження; здійснення вербального та невербального спілкування; входження в контакт, активне слухання та толерантне ставлення до партнерів; адекватне реагування на ситуації, що виникли несподівано.

Програма тренінгу «Успішна самопрезентація перекладача» була розрахована на п'ять занять та забезпечила досягнення таких цілей: засвоєння студентами знань, необхідних для свідомого та цілеспрямованого формування і вдосконалення навичок самопрезентації для перемоги в конкурентній боротьбі; розвитку студентами якостей, які входять до складу структурних компонентів конкурентоздатності перекладача шляхом виконання вправ; мотивування учасників тренінгу на засвоєння матеріалу, що пропонується, формування своєї конкурентоздатності шляхом оволодіння стратегіями та техніками ефективною самопрезентації.

У ході проведення тренінгу студенти набували навичок демонстрування свого толерантного ставлення до інших учасників тренінгу, своєї соціальної мобільності (вправи «А зараз я», «Дзеркало»); мистецтва керування іміджем (вправа «Метафора»); корегування поведінки на основі аналізу запропонованих їм соціальних ролей («Казкова самопрезентація», «Рекламний ролик», рольова гра «Бомбосховище»); здатності до імпровізації («Відповідь-запитання», «Дивні відгадки», «Синоніми-антоніми», «Іншими словами»); здійснення міжкультурної комунікації (вправи «Добрий день, шалом, салют!», «Прохання», «Навчаємося розуміти один одного», «Невербальний подарунок»); сутності самопрезентації, її місця в бізнес-процесах; основних підходів, стратегій, технік та вмінь самопрезентації.

На прикінцевому етапі дослідження було проведено підсумкові зрізи в експериментальній та контрольній групах з метою визначення ефективності розробленої моделі та визначених педагогічних умов формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки (див. табл.).

Таблиця

Порівняльні дані рівнів сформованості конкурентоздатності у студентів експериментальної та

контрольної груп (у %)

Групи	До експерименту				Після експерименту			
	Рівні							
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
ЕГ	-	4	40	56	15	49	30	6
КГ	-	5	42	53	4	28	43	25

де, I – високий рівень, II – достатній рівень, III – середній рівень, IV – низький рівень.

За результатами з'ясувалося, що високого рівня сформованості конкурентоздатності досягли 15% майбутніх перекладачів ЕГ і 4% – КГ, достатнього рівня – 49% студентів ЕГ і 28% – КГ. На середньому рівні виявилось 30% майбутніх перекладачів ЕГ та 43% – КГ. Лише у 6% студентів конкурентоздатність була сформована на низькому рівні, водночас як у КГ цей рівень становив 25%.

Для підтвердження достовірності отриманих результатів було використано метод математичної статистичної обробки даних за t-критерієм Ст'юдента. У ЕГ отримане значення у три рази перевищує табличне значення та становить 10, 621. У КГ отримане значення становить – 3,471. Дані статистичного експерименту засвідчили, що відмінності у студентів експериментальної та контрольної груп є значущими на користь першої та відбулись унаслідок застосування запропонованої експериментальної моделі з формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів, що дозволяє стверджувати про доцільність її використання у процесі їхньої професійної підготовки.

У висновках подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації досліджено проблему формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки, яка знайшла відображення у розробці, науковому обґрунтуванні, апробації експериментальної моделі, що передбачала реалізацію визначених педагогічних умов формування означеного феномена.

1. Конкурентоздатність майбутніх перекладачів розуміється у дослідженні як інтегральне динамічне утворення, що характеризується успішним функціонуванням перекладача в полікультурному просторі; досягненням бажаного соціального статусу в умовах постійного суперництва за рахунок якісного прояву своїх професійних знань, умінь і навичок, особистих якостей та нестандартного вирішення професійних завдань. Конкуренція – взаємодія та співробітництво, позитивне явище, що сприяє прогресивному розвитку суспільства. Конкурентоспроможність – властивість та можливість об'єкта за певних умов бути кращим. Конкурентоздатність – особистісне утворення, сукупність якостей і здібностей, що характеризують професіоналізм та здатність суб'єкта діяти відповідно до ринкових умов.

2. У ході дисертаційного дослідження науково обґрунтовано та розроблено структуру конкурентоздатності майбутніх перекладачів, яку складають три компоненти: соціально-адаптивний, що характеризується здатністю до здійснення міжкультурної комунікації, соціокультурною та міжкультурною толерантністю та соціальною мобільністю; змістовно-процесуальний, до якого було віднесено професійні знання, вміння і навички; вміння із самопрезентації та навички володіння сучасними інформаційними технологіями; особистісно-управлінський, що містить здатність до імпровізації, вміння з професійного іміджування та володіння прийомами самоменеджменту.

3. Виявлено критерії та показники сформованості конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки: соціокультурний (здатність до міжкультурної комунікації, толерантність, адаптивність до умов професійної діяльності); когнітивно-діяльнісний (професійні знання, вміння та навички, вміння із самопрезентації, навички володіння сучасними інформаційними технологіями); суб'єктно-організаційний (здатність діяти в нестандартних ситуаціях, уміння з професійного іміджування та володіння прийомами самоуправління). За визначеними критеріями та їх показниками схарактеризовано чотири рівні сформованості досліджуваного явища: високий, достатній, середній та низький.

4. Визначено та обґрунтовано педагогічні умови ефективного формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки: спрямованість змісту фахової підготовки майбутніх перекладачів до конкурентоспроможної професійної діяльності; упровадження у навчальний процес проектної форми організації позааудиторної самостійної роботи студентів; використання стратегій та технік самопрезентації в контексті формування досліджуваного конструкту.

5. Розроблено, науково обґрунтовано й апробовано експериментальну модель формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки, яка містить мету, етапи формування досліджуваного феномена (орієнтаційний, розвивальний та творчий), компоненти досліджуваного конструкту (соціально-адаптивний, змістовно-процесуальний та особистісно-управлінський), критерії, педагогічні умови, засоби їх реалізації та результат. Орієнтаційний етап сприяв актуалізації опорних знань, ознайомленню студентів із проблемою конкурентоздатності майбутніх перекладачів; залученню студентів до оволодіння науково-теоретичними та практичними знаннями, вміннями, навичками з досліджуваної проблеми. Розвивальний етап передбачав збагачення та розширення професійних знань, умінь та навичок, формування нових понять і способів дій щодо організації самостійної роботи студентів. Творчий етап мав за мету застосування знань та формування вмінь використовувати здобуті знання на практиці, залучення кожного студента до активного використання стратегій та технік самопрезентації в контексті формування досліджуваного конструкту.

6. Результати прикінцевого етапу дослідження засвідчили кількісні та якісні зміни щодо рівнів сформованості конкурентоздатності майбутніх перекладачів експериментальної групи: високий рівень був властивий 15% респондентам (4% – у КГ), достатній – 49% (28% – у КГ), середній – 30% (43% – у КГ), низький – 6% (25% – у КГ).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Перспективу подальших досліджень убачаємо у вивченні індивідуально-психологічних факторів, закономірностей та особливостей формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів як у процесі професійної підготовки, так і на етапі післядипломної освіти.

Основні положення дослідження висвітлено в таких публікаціях автора:

1. Абабілова Н. М. До питання про компонентно-структурні особливості конкурентоздатності майбутніх перекладачів / Н. М. Абабілова // Наука і освіта. – 2009. – № 7 (вересень-жовтень). – С. 6–9.

2. Абабілова Н. М. До питання про оновлення змісту освіти з метою формування конкурентоздатних перекладачів / Н. М. Абабілова [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.narodna-osvita.kiev.ua/vupysku/10/index10.htm>.

3. Абабілова Н. М. Конкурентоздатність – необхідна умова розвитку особистості / Н. М. Абабілова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. Спецвипуск «Сучасні тенденції педагогічної науки України та Ізраїлю: шлях до інтеграції». – Одеса, ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. – 2010. – С. 9–13.

4. Абабілова Н. М. Особистісно-управлінський компонент конкурентоздатності майбутніх перекладачів / Н. М. Абабілова // Вісник Черкаського університету. – Черкаси : видавничий відділ Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. – 2010. – С. 98–101. – (Серія педагогічні науки № 179).

5. Абабілова Н. М. Проектна діяльність як пріоритетна форма організації позааудиторної самостійної роботи майбутніх перекладачів [Електронний ресурс] / Н. М. Абабілова. – Режим доступу : <http://www.narodna-osvita.kiev.ua/vupy-sku/10/index10.htm>.

6. Абабілова Н. М. Професійний імідж перекладача як одна з складових його конкурентоздатності / Н. М. Абабілова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. Спеціальний випуск «Сучасні технології в навчанні та вихованні у вищій школі» – Одеса ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2009. – Ч. I. – С. 273–279.

7. Абабілова Н. М. Роль спецкурсу «конкурентоздатність майбутніх перекладачів» в професійній підготовці фахівців з перекладу / Н. М. Абабілова // Наука і освіта. – 2012. – № 5 (серпень-вересень). – С. 82 – 84.

8. Абабілова Н. М. Роль сучасних інформаційних технологій у підвищенні конкурентоздатності майбутніх перекладачів / Н. М. Абабілова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. Спецвипуск «Сучасні тенденції педагогічної освіти і науки України та Ізраїлю: шлях до інтеграції» Одеса, ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. – 2011. – С. 3–7.

9. Абабілова Н. М. Соціально-адаптивний компонент як структурний елемент конкурентоздатності майбутніх перекладачів / Н. М. Абабілова // Вересень. – 2010. – № 1-2. – С. 32–36.

10. Абабілова Н. М. Підготовка перекладачів як педагогічна проблема / Н. М. Абабілова // Наукові записки. – Вип. 89 (1). – [у 5 ч.]. – Кіровоград : РВВКДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – С. 126–129. – (Серія: Філологічні науки(мовознавство)).

11. Абабілова Н.М. Експериментальна модель формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки : Матеріали за 8-а міжнародна научна практична конференція [«Динаміката на сьвременната наука – 2012»]. – (Софія «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2012.) – Том 6 Педагогически науки. – С. 40 – 43.

12. Абабілова Н. М. Змістовно-процесуальний компонент як складова конкурентоздатності майбутніх перекладачів : матеріали шостої всеукраїнської науково-практ. конф. [«Сучасний соціокультурний простір 2009»], (24-26 вересня 2009 р.). – Київ, 2009. – Ч. 1. – С. 34–38.

13. Абабілова Н. Н. К вопросу о подготовке конкурентоспособных переводчиков : матеріали II Всеукраїнської науково-практ. конф. [«Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції»], (3 квітня, 2009 р.) / за заг. Ред. А. Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. – К. : Вид-во Нац. Авіац. Ун-ту «НАУ- друк», 2009. – С. 3.

14. Абабілова Н. М. Конкурентоздатний фахівець – один з показників якості освіти : матеріали V Междунар. конф. [«Стратегия качества в промышленности и образовании»], (6-13 июня 2009 г.), Технический университет г. Варна, Болгария). – 2009. – С. 4.

15. Абабілова Н. М. Особливості професійної підготовки перекладачів з метою формування їх конкурентоздатності : матеріали VII всеукр. наук. конф. [«Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації»], (15 грудня 2011). – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. – С. 139–141.

АНОТАЦІЯ

Абабілова Н.М. Формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний університет імені К.Д.Ушинського», МОНмолодьспорту України. – Одеса, 2012.

У дослідженні вперше було визначено та науково обґрунтовано сутність феномена «конкурентоздатність майбутніх перекладачів»; його структуру (соціально-адаптивний, змістовно-процесуальний та особистісно-управлінський компоненти); виявлено критерії (соціокультурний, когнітивно-діяльнісний та суб'єктно-організаційний); схарактеризовано рівні сформованості конкурентоздатності майбутніх перекладачів; визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування конкурентоздатності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки (спрямованість змісту фахової підготовки майбутніх перекладачів до конкурентоспроможної професійної діяльності; упровадження у навчальний процес проектної форми організації позааудиторної самостійної роботи студентів; використання стратегій та технік самопрезентації в контексті формування досліджуваного конструкту); розроблено, науково обґрунтовано й апробовано модель формування означеного феномена.

Ключові слова: конкурентоздатність, майбутні перекладачі, професійна підготовка, вищий навчальний заклад, педагогічні умови.

АННОТАЦИЯ

Абабилова Н.Н. Формирование конкурентоспособности будущих переводчиков в процессе профессиональной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение «Южно-Украинский национальный педагогический университет имени К.Д.Ушинского», МОНмолодежьспорта Украины – Одесса, 2012.

Диссертация посвящена проблеме формирования конкурентоспособности будущих переводчиков в процессе профессионального образования.

В первой главе «Теоретические основы формирования конкурентоспособности будущих переводчиков в процессе профессиональной подготовки» определена сущность конкурентоспособности будущих переводчиков, научно обоснована ее структура, педагогические условия (направленность содержания профессиональной подготовки будущих переводчиков на конкурентоспособную профессиональную деятельность; внедрение в учебный процесс проектной формы организации внеаудиторной самостоятельной работы студентов; использование стратегий и техник самопрезентации в контексте формирования исследуемого конструкта).

В результате теоретического анализа научного фонда установлено, что под конкурентоспособностью будущих переводчиков следует понимать интегральное динамическое образование, характеризующееся успешным функционированием переводчика в поликультурном пространстве; достижением желаемого социального статуса в условиях постоянного соперничества за счет качественного проявления своих профессиональных знаний, умений и

навыков, личностных качеств и нестандартного решения профессиональных задач. Структура феномена, который исследовался, предполагает наличие трех компонентов: социально-адаптивного, содержательно-процессуального и личностно-управленческого.

Во второй главе «Экспериментально-исследовательская работа по формированию конкурентоспособности будущих переводчиков в процессе профессиональной подготовки» определены критерии, показатели и охарактеризованы уровни сформированности конкурентоспособности будущих переводчиков, описана процедура диагностики конкурентоспособности будущих переводчиков, модель формирования данного конструкта, реализация педагогических условий; проанализированы результаты констатирующего и формирующего этапов эксперимента.

Критериями диагностики конкурентоспособности будущих переводчиков выступили: социальный, когнитивно-деятельностный и субъектно-организационный. Согласно разработанным критериям были определены уровни сформированности конкурентоспособности будущих переводчиков (высокий, достаточный, средний, низкий) и определены их характеристики.

Формирование конкурентоспособности будущих переводчиков происходило в три этапа. Так, ориентационный этап предусматривал актуализацию опорных знаний, ознакомление студентов с проблемой конкурентоспособности будущих переводчиков, привлечение студентов к овладению научно-теоретическими и практическими знаниями, умениями, навыками по исследуемой проблеме. Развивающий этап формирования конкурентоспособности будущих переводчиков направлялся на обогащение и расширение профессиональных знаний, умений и навыков, формирование новых понятий и способов действий по организации самостоятельной работы студентов. Целью творческого этапа была активизация усвоенных знаний и формирование умений использовать их на практике, привлечение каждого студента к активному использованию стратегий и техник самопрезентации.

Реализация педагогического условия «направленность содержания профессиональной подготовки будущих переводчиков на конкурентоспособную профессиональную деятельность» осуществлялась с помощью спецкурса «Конкурентоспособность будущих переводчиков». Педагогическое условие «внедрение в учебный процесс проектной формы организации внеаудиторной самостоятельной работы студентов» реализовывалось в рамках проведения спецкурса, на занятиях по дисциплинам профессиональной и практической подготовки, на переводческой практике. Для реализации третьего педагогического условия «использование стратегий и техник самопрезентации в контексте формирования исследуемого конструкта» студентам был предложен тренинг «Успешная самопрезентация переводчика». Другими формами и методами реализации указанного педагогического условия выступили переводческая практика и участие студентов в заседаниях Общества студентов-переводчиков, привлечение студентов к

осуществлению переводов в различных государственных учреждениях.

Результаты формирующего эксперимента показали статистически достоверное повышение уровней сформированности конкурентоспособности будущих переводчиков, что свидетельствует об эффективности предложенной модели.

Ключевые слова: конкурентоспособность, будущие переводчики, профессиональная подготовка, высшее учебное заведение, педагогические условия.

RESUME

Ababilova N.M. Formation of the future translators' competitiveness in the process of their professional training. – As a manuscript.

Thesis for a candidate's degree in pedagogics, in specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – The State institution "South-Ukrainian National University named after K.D.Ushinsky." Ministry of Education, Science, Youth and Sports of Ukraine. - Odessa, 2012.

Formation of the future translators' competitiveness in the process of the professional training is studied in the thesis. The essence, structure and the components of the future translators' competitiveness have been scientifically grounded; the criteria and the levels of the future translators' competitiveness have been defined and characterized. It has been proved that the formation of the future translators' competitiveness in the process of the professional training can be effective under the following pedagogical conditions: orientation of the content of future translators' professional training to the competitive professional activity, introduction of the project form of organization of the students' extracurricular independent work to the educational process, the use of self-presentation strategies and techniques in the context of the stated phenomena formation. The model of future translators' competitiveness formation has been worked out. It underlines the aim, pedagogical conditions, their means of realization and stages.

Key words: competitiveness, future translators, professional training, higher education, pedagogical conditions.